

PARTNERSKO NASILJE SA SLUŽBENOM ZNAČKOM: PRIPADNICI POLICIJE KAO UČINIOCI PARTNERSKOG NASILJA U SRBIJI

Nasilje prema ženama u porodičnim i partnerskim odnosima predstavlja globalni društveni fenomen i njegova rasprostranjenost doseže široke razmere. Policijska služba nije imuna na ovaj problem, pa tako postoji određeni broj pripadnika policije koji su učinioci ovog krivičnog dela. Pored toga, partnersko nasilje koje sprovode policijski službenici ima svoje specifičnosti zbog čega je ženi koja trpi nasilje teže da iz njega izađe. Iako Ministarstvo unutrašnjih poslova ulaže napore da profesionalizuje rad policije u odnosu na problematiku porodičnog i partnerskog nasilja prema ženama, ovaj problem među pripadnicima policije se ne rešava na konzistentan i odgovoran način. Ne postoje propisani mehanizmi unutar Ministarstva koji bi sprečili i adekvatno sankcionisali pripadnike policije koji su učinioci partnerskog nasilja. Ukoliko Ministarstvo stvarno želi da smanji i suzbije nasilje prema ženama, ovaj problem mora da rešava i „u svom dvorištu“.

Aurelija Đan

Istraživačica
BCBP

Teme:

- Rasprostranjenost slučajeva partnerskog nasilja
- Žrtve partnerskog nasilja
- Problemi sa identifikacijom žrtve
- Sankcije
- Prevencija partnerskog nasilja
- Preporuke

Uvod

Pripadnici policije su najopasniji učinioci partnerskog nasilja (Wetendorf, 2004).¹ Na to ukazuju specifičnosti policijske profesije. Policijski službenici moraju da steknu odgovarajuću policijsku obuku, poseduju profesionalne veštine i praktikuju specifična policijska ovlašćenja. Takođe, policijska profesija stavlja pripadnike policije u poziciju koja akumulira veću moć u odnosu na druge profesije. S obzirom na to, položaj žene koja trpi partnersko nasilje koje čini pripadnik policije je nepovoljniji u poređenju sa drugim ženama čiji su partneri civili.

Ovaj fenomen je dodatno izražen u Srbiji, jer Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (u daljem tekstu: MUP) ne prepoznaje fenomen nasilja unutar svojih redova kao problem koji treba posebno rešavati zbog svoje specifičnosti. Isto tako, ne postoje određeni mehanizmi uz pomoć kojih se ide-

¹ U ovom radu je partnersko nasilje korišćeno kao sinonim za porodično nasilje i nasilje prema ženama. Deklaracija UN-a protiv nasilja prema ženama (1993.) definiše nasilje prema ženama kao „ispoljavanje istorijski nejednakih odnosa društvene moći između muškaraca i žena koji su doveli do diskriminacije i dominacije nad ženama od strane muškaraca i do sprečavanja potpunog napretka žena“. Nasilje prema ženama u porodici i partnerskom odnosu uključuje fizičko, seksualno, ekonomsko i psihičko nasilje (Ignjatović, 2011).

ntifikuje partnersko nasilje koje čine pripadnici policije, kao ni određene prevencije ili sankcije za takvo krivično delo. Cilj ovog rada je da aktualizuje temu partnerskog nasilja koje čine pripadnici policije u Srbiji kako bi više pažnje bilo posvećeno ovom fenomenu unutar MUP-a.

Na osnovu intervjua sa pripadnicima policije, kao i sa predstavnicama ženskih organizacija koje direktno pružaju podršku ženama koje su preživele partnersko nasilje, a i na osnovu sekundarnih izvora, analiziraćemo određene probleme u vezi sa identifikacijom, sankcijama i prevencijom partnerskog nasilja za koje su odgovorni pripadnici policije u Srbiji.²

Rasprostranjenost slučajeva partnerskog nasilja

Prema zvaničnim podacima MUP-a, u Srbiji je od januara 2010. godine do aprila 2013. godine 68 policijskih službenika izvršilo krivično delo nasilja u porodici, što predstavlja 0,57% od ukupnog broja izvršitelja krivičnog dela nasilja u porodici. Protiv svih prestupnika su podnete krivične prijave. U 58 slučajeva (85%) krivičnog dela nasilja u porodici koja su počinili policijski službenici došlo je do primene sile tj. fizičkog nasilja, dok su u ostalim slučajevima primenjivani verbalno nasilje, pretnje itd. U 50 slučajeva (73%) nasilje je izvršeno nad suprugom, pri čemu su se u 10 slučajeva pripadnici policijske službe ponašali nasilnički i nad decom. U 7 slučajeva nasilje je izvršeno nad bivšim i nevenčanim suprugama.³ Zahvaljujući evidenciji Sektora unutrašnje kontrole policije o zaštiti žena u porodicama policijskih službenika bilo je moguće pribaviti broj policijskih službenika protiv kojih su podnete prijave za krivično delo sa elementima porodičnog nasilja.⁴ Možemo da pretpostavimo da sama dostupnost ovih podataka predstavlja početan pozitivan korak u procesu suzbijanja ovog fenomena među pripadnicima policije.

Tabela 1: Podaci o broju prijavljenih slučajeva nasilja u porodici

Godina	Ukupan broj prijavljenih slučajeva	Broj pripadnika policije
2013 /prva 4 meseca	1140	6
2012	3657	27
2011	3346	20
2010	3584	15

Broj pripadnika policije u MUP-u protiv kojih su podnete krivične prijave za nasilje u porodici možemo da tumačimo na više načina. Neko bi rekao da je 0,57% policijskih službenika

² Potrebno je napomenuti da se u kontekstu rada isključivo bavimo muškim pripadnicima policijske profesije koji su učinioci partnerskog nasilja jer je pretpostavka da su u većini slučajeva za nasilje prema ženama odgovorni muškarci. Preciznije, nalazi istraživanja u Srbiji govore da su u 89,9 % slučajeva učinioci fizičkog nasilja nad ženama muškarci (Babović i dr., 2010). Pored toga, važno je naglasiti da smo prepoznali važnost apostrofiranja fenomena nasilja koje preživljavaju policijske službenice, ali se njime ovog puta nećemo baviti.

³ Intervju sa policijskim inspektorom u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, BCBP, maj 2013.

⁴ Prezentacija predstavnika Sektora unutrašnje kontrole policije održana na seminaru BCBP-a, oktobar, 2013.

veliki procenat ukoliko se uzme u obzir da policijski službenici treba odgovorno i moralno da obavljaju svoje dužnosti i da je policija ta koja bi trebalo da bude zaštitničko telo svih građana i građanki. Drugi bi rekli da u policiji postoji određeni procenat policijskih službenika koji će svakako počiniti neko krivično delo, pa samim tim ova brojka nije iznenađujuća i može da predstavlja realnu sliku učinilaca partnerskog nasilja u policiji. Po mišljenju jednog policijskog službenika u MUP-u⁵, ova brojka je nerealna ukoliko se sagleda broj krivičnih i prekršajnih prijava za počinjeno delo nasilja u porodici. Prema njegovim rečima, važno je uzeti u obzir da nisu sva dela nasilja u porodici klasifikovana kao krivična (iako je nasilje u porodici krivično delo)⁶ i da postoji veliki procenat slučajeva partnerskog nasilja koji se zbog nedostatka dokaza klasifikuju kao prekršaj javnog reda i mira. Ukoliko bi se i ova dela nazvala pravim imenom, broj slučajeva krivičnog dela nasilja u porodici bio bi mnogo veći, a samim tim bi bilo i više osumnjičenih policijskih službenika.⁷ Međutim, nameće se pitanje da li bi proporcija prijavljenih policijskih službenika i opšte populacije ostala ista.

Rezultati istraživanja koje je sproveo *CATO institut*⁸ u SAD-u pokazuju da policijski službenici čine krivična dela nasilja u istoj meri kao i ostali prestupnici, pa čak i učestalije kada su u pitanju seksualni delikti. Na osnovu ovih saznanja može se pretpostaviti da i u slučajevima nasilja u porodici postoji određen trend koji ne razlikuje policijske službenike od opšte populacije. Takođe se može pretpostaviti da bi podaci o učiniocima partnerskog nasilja među policajcima dobijeni od MUP-a mogli biti veći, s obzirom na statističke podatke koji pokazuju da je samo 10% slučajeva nasilja u porodici i prijavljeno policiji (Izveštaj Uprave za rodnu ravnopravnost, 2013: 75).

Antrfile 1: Uporedno ispitivanje stope kriminaliteta između opšte populacije i populacije policijskih službenika

CATO institut je jednu od svojih istraživačkih delatnosti usmerio na uporedno ispitivanje stope kriminaliteta između opšte populacije i populacije policijskih službenika. Dobijeni podaci govore o broju izvršenih dela na 100 000 stanovnika u Americi. Najveća razlika ogleda se u krivičnim delima pljačke, među kojima postoji mnogo više civila nego policijskih službenika koje čine ovo krivično delo. Kada su u pitanju krivična dela nasilja, napada ili ubistva, učestalost je slična kako u policijskoj, tako i u opštoj populaciji. Zanimljivo je da statistički podaci pokazuju da su seksualni napadi dvostruko češći u policijskoj populaciji nego među civilima. Takođe, zlostreba ovlašćenja u smislu korišćenja sile prinude je specifična samo za policijske službenike (Statistički izveštaj o nedoličnom ponašanju policajaca, 2010).

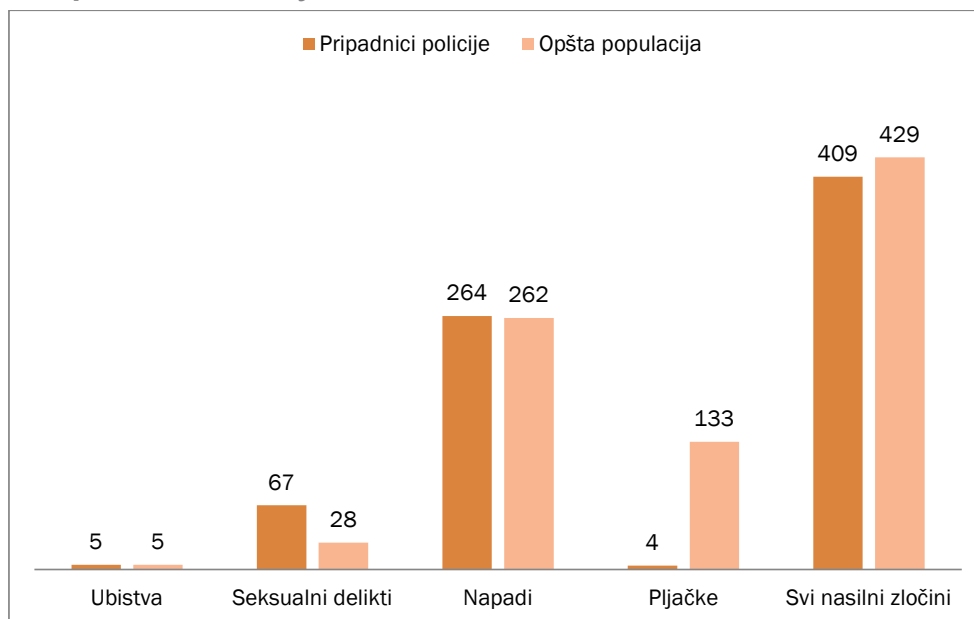
⁵ Intervju sa policijskim inspektorom u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, BCBP, maj 2013.

⁶ Izmenama i dopunama Krivičnog zakona (Sl. glasnik RS, br. 10/2002) u delu „Krivična dela protiv braka i porodice” dodat je član 188a „nasilje u porodici”.

⁷ Intervju sa policijskim inspektorom u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, BCBP, maj 2013.

⁸ Izveštaj dostupan na: <http://www.policemisconduct.net/statistics/2010-annual-report/>

Grafika 1: Stopa kriminaliteta između opšte populacije i populacije policijskih službenika prema istraživanju CAPO instituta

Istraživanjem CAPO instituta utvrđena su četiri osnovna problema koja umanjuju šanse za rešavanje problema partnerskog nasilja kada su učinioci pripadnici policije. Najpre, postoje otežavajuće okolnosti prilikom prijavljivanja policajca kao učinioca nasilja, što posledično dovodi do problema identifikacije pripadnika policije kao učinioca nasilja. Druga dva problema tiču se dometa preventivnih i represivnih mera u smanjenju pojave partnerskog nasilja. U nastavku teksta su predloženi glavni činioci rešenih problema.

„Nevidljive“ žrtve partnerskog nasilja

Otežano prijavljivanje policajca kao učinioca partnerskog nasilja jedan je od osnovnih problema u smanjenju pojave nasilja nad ženama kada su učinioci pripadnici policije. Na to je ukazalo Međunarodno udruženje šefova policije (engl. *International Association of Chiefs of Police*) koja klasifikuje žrtve partnerskog nasilja kao najranjiviju kategoriju žrtava kada su učinioci nasilja pripadnici policije (IACP, 2003). Ovo je objašnjeno činjenicom da policijska profesija zahteva od policajaca da poseduju određene veštine koje doprinose efikasnosti policijskog rada, koja ne samo da se mogu zloupotrebiti u slučajevima partnerskog nasilja, već i dodatno obeshrabriti ženu da nasilje prijavi.

Osoba koja je u intimnoj vezi sa pripadnikom policije doživljava nasilje koje on čini mnogo drastičnije u odnosu na žene čiji su partneri civili, jer svoju situaciju vidi kao bezizlaznu zato što nema poverenja u institucije, prvenstveno u instituciju policije, i zaštitu koju one treba da im pruže. To je primećeno i u Srbiji.⁹ Nekada i samo saznanje da nasilnik ima veze sa policijom može da predstavlja prepreku za ženu da nasilje prijavi. Tako, na primer, žena koja je godinama doživljavala nasilje za koje je bio odgovoran njen suprug civil, je u više

⁹ Intervju sa predstavnicom ženske organizacije koja direktno radi sa ženama koje preživljavaju partnersko nasilje, BCBP, jun 2013.

navrata prijavljivala slučaj policiji, ali svaki put bi se odgovor policije završavao prekršajnom prijavom koja je podneta ne samo protiv njenog muža nego i protiv nje. Ona ovo objašnjava činjenicom da je brat njenog muža pripadnik policije koji ima veze u policiji i da to predstavlja razlog zbog kojeg je ovaj slučaj ostao bez pokretanja krivične prijave, jer on, po njenim rečima, štiti svog brata.¹⁰ Zbog toga žene u nasilnom partnerskom odnosu koje čini pripadnik policije češće ostaju u vezi iz straha, i sumnje da okolina neće poverovati da pripadnik policije čini nasilje, a ređe iz uverenja da će se nasilnik promeniti kao što je to slučaj kod žena čiji su partneri civili.¹¹

Tehnike kojima su policajci podučeni veoma dobro mogu da se iskoriste u privatnoj sferi i praktikuju u partnerskom odnosu tako da nasilje počinjeno nad partnerkom ostane skriveno. Žene koje doživljavaju nasilje za koje su odgovorni njihovi partneri policajci izjavljuju da se fizički napadi baziraju na tehnikama koje udarce čine nevidljivim na telu. Ti udarci mogu biti po stopalima, po glavi tj. delovima koji su prikriveni kosom, zatim udarci koji se zadaju šakom, a ne prstima, kao i udarci koji se čine preko zamrznute hrane kako ne bi ostali podlivi.¹² Pored toga, kod žena je prisutan strah da će ih partner policajac ubiti. Sama činjenica da on poseduje oružje i da je profesionalno treniran da bude policajac predstavlja faktor rizika za ženu. Na to ukazuju ženske organizacije koje pružaju podršku ženama koje su preživele partnersko nasilje. Ukoliko je partner pripadnik policije verovatno poseduje oružje, što predstavlja jedan od ključnih faktora rizika u proceni koje vrše konsultantkinje koje rade sa ženama. One takođe navode da nasilje koje sprovodi pripadnik policije može biti u nekim aspektima intenzivnije od nasilja koje se dešava u ostatku populacije. Psihičko nasilje je sveprisutno i dominira, ali su i ostale vrste nasilja prisutne: fizičko, seksualno i ekonomsko nasilje.¹³

Pored toga, Zakon o policiji¹⁴ ni na koji način ne ograničava nošenje službenog oružja van radnog vremena što znači da je policijski službenik neprekidno u posedu vatrenog oružja. Stalno nošenje oružja kod pripadnika policije može da uzrokuje dodatne probleme jer se femicid¹⁵ u većini slučajeva u Srbiji dešava uz pomoć vatrenog oružja. Tako nalazi iz 2012. godine pokazuju da je najveći broj ubistava žena (ukupno 59%) učinjeno vatrenim oružjem (Femicid, 2013). Ovo potvrđuje poslednji tragičan sled događaja koji se dogodio u Srbiji. Policijski službenik Dejan Marković je izvršio samoubistvo nakon neuspelog pokušaja da

---

¹⁰ Intervju sa predstavnicom ženske organizacije koja direktno radi sa ženama koje preživljavaju partnersko nasilje, BCBP, maj 2013

¹¹ Više informacija o razlozima zbog kojih žene ostaju u nasilnom odnosu videti: Ignjatović, T., Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: *Model koordiniranog odgovora zajednice*, Autonomni ženski centar: Beograd, 2011(23-48).

¹² Intervju sa predstavnicom ženske organizacije koja direktno radi sa ženama koje preživljavaju partnersko nasilje, BCBP, maj 2013.

¹³ Za više informacija videti: Đan A., „Pojmovnik: Pripadnici policije kao učinioci partnerskog nasilja”, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd: 2013. Dostupno na: http://bezbednost.org/upload/document/pripadnici_policije_kao_ucinioci_partnerskog_nasil.pdf

¹⁴ Zakon o policiji, „Sl. glasnik RS”, br. 101/05, 63/09 - odluka US i 92/11.

¹⁵ Femicid je rodno zasnovano ubistvo, počinjeno nad ženama, devojkama, devojčicama pa i bebama ženskog pola od strane osoba muškog pola.

ubije suprugu.¹⁶ Glavi razlog za ovu tragediju je bila ljubomora. Jedan od nezaobilaznih indikatora partnerskog nasilja je ljubomora.¹⁷ Za ovaj događaj mediji su kritikovali isključivo MUP i nedostak broja psihologa. Međutim, nezapažena činjenica je da u suštini ovog samoubistva i pokušaja ubistva leži porodično nasilje.

Najzad, u praksi se ne realizuju redovne periodične provere psihofizičkih sposobnosti, što je takođe moguće uočiti i u slučaju Dejana Markovića. Zbog toga je potrebno izmeniti praksu i u pet godina vršiti psihofizičku proveru pripadnika MUP-a, naročito za upotrebu vatrenog oružja.¹⁸ To nije važno samo zbog smanjenja pojave partnerskog nasilja kada su učinioci policajci, već i zbog smanjenja mogućnosti zloupotrebe policijskog ovlašćenja upotrebe vatrenog oružja.

Antrfile 2: Lautenbergov amandman

Lautenbergov amandman na Akt o kontroli naoružanja iz 1968. godine u SAD-u zabranjuje svakom ko je optužen za nasilje u porodici da poseduje oružje. Ovaj amandman se direktno odnosi na pripadnike policije jer njegovom primenom policijski službenici optuženi za nasilje u porodici po sili zakona gube svoje radno mesto (Lautenbergov amandman na Akt o kontroli naoružanja, 2012).

Identifikacija

U svim dosadašnjim identifikovanim slučajevima u Srbiji, pripadnik policije je prepoznat kao učinilac krivičnog dela nasilja na osnovu prijave treće osobe ili žrtve, nakon čega je usledila krivična prijava.¹⁹ Važno je napomenuti da ukoliko treće lice ili žrtva ne prijavi nasilje, vrlo je teško, to jest gotovo nemoguće identifikovati učinioca krivičnog dela nasilja u porodici.²⁰

S obzirom na to da se radi o specifičnoj profesiji, čija svrha je da obezbedi adekvatnu podršku i zaštitu svih žrtava partnerskog nasilja, važno je da policija u svojim redovima sankcioniše ili preduzme odgovarajuće mere protiv onih koji čine ovu vrstu nasilja kako bi doista bila odgovorna za javnu bezbednost.

¹⁶ „Kraj drame, ubio se policajac” 8. oktobar 2013., dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=10&dd=08&nav_category=16&nav_id=762650

¹⁷ Intervju sa predstavnicom ženske organizacije koja direktno radi sa ženama koje preživljavaju partnersko nasilje, BCBP, maj 2013.

¹⁸ Sistematski pregledi policijskih službenika više predstavljaju izuzetak a ne pravilo. Za više informacija pročitati: „U policiji ni 30 psihologa”, 9. oktobar 2013., dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=10&dd=09&nav_category=206&nav_id=763548

¹⁹ Intervju sa policijskim inspektorom u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, BCBP, maj 2013.

²⁰ Ibid.

Antrfile 3: Primeri dobre prakse u policijskim službama u svetu

U nekim policijskim službama u svetu postoje posebna odeljenja koja su specijalizovana samo za partnersko nasilje koje čine policajci. Takođe, neke od tih službi veoma blisko sarađuju sa tužilaštvom koje je zaduženo da goni isključivo učiniocce nasilja u porodici kada su optužene osobe na visokim položajima (policajci, sudije, lekari) (Fukuroda, 2005: 134). Pored toga, neki gradovi su uspostavili policijski građanski odbor (engl. *Civilian police review board*) koji nadgleda sve istrage unutar policijskih uprava, pa tako i slučajeve u vezi sa krivičnim delom nasilja u porodici (The Citizen Police Review Board, 2013).

Prilikom prijave partnerskog nasilja, kod organa unutrašnjih poslova u Srbiji može da dođe do proizvoljne situacione procene događaja na osnovu prikupljenih saznanja, elemenata, dokaza i daljeg obaveštavanja nadležnog tužioca koji shodno svojim ovlašćenjima vrši kvalifikaciju počinjenog dela i šalje instrukcije o daljem postupku. Postojanje „neformalne solidarnosti” između kolega policijskih službenika, koja je vidljiva u svakodnevnom radu, i koja nastaje prvenstveno zbog prirode posla i izloženosti raznim rizicima,²¹ policajac kolegu može zaštititi u raznim situacijama.²² Tako na primer, neki slučajeve govore da u procesu kontakta policajca i tužioca dolazi do velikih propusta. Policijski službenik uz pomoć veza u tužilaštvu može da zaustavi krivičan proces koji je pokrenut protiv njega. Slično, policijski službenik pri saznanju da mu je kolega policajac prijavljen za delo nasilja u porodici može da igra na kartu „kolegijalnosti” i opstruiše procesuiranje krivične prijave kod tužioca.²³

Primeri neadekvatnog reagovanja policije, tužilaštva i centara za socijalni rad na slučajeve partnerskog nasilja u Srbiji dovode do povećanog broja femicida. Zaštitnik građana je na osnovu inicijative Autonomnog ženskog centra ispitao pravilnost i zakonitost postupanja nadležnih organa u slučajevima nasilja u porodici u kojima je žena ubijena i doneo obrazloženje koje glasi da: „prema obavezajućim normama o postupanju policije u drugim oblastima delovanja policija ima jasne naloge i redosled radnji koje se preduzimaju. U slučajevima porodičnog nasilja nema tako jasno definisanih pravila postupanja, pa je otuđa samostalna procena postupajućeg policajca šta će uraditi i da li će preduzeti neku od mogućih raspoloživih radnji i mera, kao što su: prijaviteljku uputiti u Centar za socijalni rad, nasilnika uputiti na pregled, podneti krivičnu, ili/i prekršajnu prijavu”. Na osnovu samostalne procene pripadnika policije došlo je do propusta u radu ove i drugih institucija nakon čega je usledio tragičan ishod u kojem je žrtva koja je preživljavala višegodišnje nasilje ubijena. Važno je napomenuti da je u ovom slučaju učinilac nasilja bivši saobraćajni policajac, a potom pripadnik Žandarmerije (Zaštitnik građana, 2012).

²¹ Za više informacija videti: Đan A., „Pojmovnik: Pripadnici policije kao učinioci partnerskog nasilja”, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd: 2013. Dostupno na: http://bezbednost.org/upload/document/pripadnici_policije_kao_ucinioci_partnerskog_nasil.pdf.

²² Intervju sa policijskim inspektorom u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, BCBP, jun 2013.

²³ Anonimni izvor, jun 2013.

Ne treba zaboraviti da je u februaru 2013. godine donesen *Protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima*²⁴ kao jedan od veoma dobrih mehanizama koji nastoji da doprinese konkretizovanju i standardizovanju rada policijskih službenika u situacijama porodičnog i partnerskog nasilja. Ovaj Protokol bi u praksi trebalo da smanji uticaj ličnih stavova policijskih službenika u situacijama partnerskog nasilja, koji dovode do pojave sekundarne viktimizacije²⁵ kojom su žrtve često izložene pri intervenciji policijskih službenika. Međutim, ovaj veoma važan i značajan dokument pruža šansu za proizvoljno tumačenje dela koji se odnosi na lažno prijavljivanje nasilja (Protokol, str. 15). Paragraf o lažnom prijavljivanju objašnjava da je vrlo verovatno verovatno da, ukoliko ne postoji dovoljno dokaza o počinjenom partnerskom/porodičnom nasilju, tog nasilja nije bilo. Sama činjenica da ne postoje dokazi ne određuje situaciju kao nenasilnu (Ignjatović, 2013). Takođe, nepostojanje odbrambenih povreda kod osoba koje izjavljuju da su silom prinuđena na obljubu ne predstavlja pokazatelj lažnog prijavljivanja, jer žrtva na razne načine reaguje na pretnje, pa tako može da se ukoči od straha i sl. Na kraju, duže vreme proteklo od izvršenja krivičnog dela ne ukazuje nužno na to da je prijava lažna (Ibid, 2013). Iako je ovaj dokument dobio mnoge pohvale, treba upozoriti na to da policijski službenici koristeći se pravilom lažnog prijavljivanja mogu da „zaštite svog kolegu”.²⁶

Antrfile 4: Nespremnost policajaca da pričaju o partnerskom nasilju u svojim redovima

Rezultati Kalifornijskog centra za ženska prava govore da je partnersko nasilje koje čine pripadnici policije još uvek tabu tema među policajcima, uprkos naporima koji su učinjeni u pravcu toga da se ovakva vrsta nasilja stavi na agendu prioriteta. Policajci nisu spremni da govore otvoreno o partnerskom nasilju što pokazuje i statistika. Preciznije, 61,5% ispitanika je imalo uvredljivi stav kada se spomene partnersko nasilje koje čine pripadnici policije. Čak je jedan od ispitanika izjavio da mnogi slučajevi porodičnog nasilja spadaju u rang prekršaja i da je najbolje da se oni rešavaju bračnim savetovanjem, dok su se drugi ispitanici složili da je partnersko nasilje koje čine pripadnici policije ozbiljan zločin (Fukuroda, 2005).

²⁴ Posebni protokol Ministarstva unutrašnjih poslova Vlade Republike Srbije o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, 2013. Dostupno na: <http://www.undp.org.rs/index.cfm?event=public.publicationsDetails&revid=40EC8ED8-AF9D-F936-EE4E3303C5A5CB0E>

²⁵ Prilikom direktnog kontakta policijskih službenika sa ženom koja je preživela nasilje, može doći do pojave sekundarne viktimizacije koja proizilazi iz neadekvatne reakcije pripadnika policije prema žrtvi. Sekundarna viktimizacija je posledica ličnih stavova i uverenja pripadnika policije o partnerskom nasilju koja dovodi do osećanja ugroženosti žrtve ili čak odustajanja od daljeg postupka u krivičnom procesu (Ristanovic Nikolic, 2007) .

²⁶ Autonomni ženski centar (AŽC) uputio zahtev Ministarstvu unutrašnjih poslova, ministru Ivici Dačiću, da se iz Posebnog protokola o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskom odnosu, koji je donet februara 2013. godine, izbriše paragraf 3.7. Lažno prijavljivanje (3. poglavlje Protokola, str. 10-11.) kao i pritužbu Zaštitniku građana kako bi ispravili ovu grešku. Međutim, ovaj zahtev nije naišao na odobravanje (Izveštaj iz senke: senka nad Srbijom, 2013)

Sankcije

Možemo da pretpostavimo da sama policijska kultura ne osuđuje u potpunosti nasilje nad ženama u privatnom prostoru, i da često zatvara oči pred takvim pojavama koje su prisutne kod pripadnika MUP-a. Jedan razlog za nepostojanje nulte tolerancije na partnersko nasilje može da proizilazi iz činjenice da su neki od učinilaca partnerskog nasilja veoma cenjeni policajci u svojoj službi koji na radnom mestu pokazuju izvanredne rezultate.²⁷ Sankcionisanjem takvog policijskog službenika, MUP se stavlja pred dilemu gubitka profesionalaca sa jedne strane, a sa druge strane dovodi u pitanje etičnost celokupnog rada MUP-a.

Ukoliko se otkrije da je policajac izvršio krivično delo nasilja u porodici, prema njemu se postupa kao i prema bilo kom drugom civilu. Od trenutka kada se pokrene krivična prijava protiv policijskog službenika, u MUP-u se pokreće i disciplinski postupak koji treba da utvrdi da li je došlo do lakše ili teže povrede službenog ovlašćenja. Slučaj se prijavi tužiocu i, ukoliko je potrebno više informacija i dokaza, oni bivaju pribavljeni u predistražnom postupku. Tada se vrše određene provere i utvrđivanje činjeničnog stanja, ali policijski službenik u većini slučajeva ne biva suspendovan ili sankcionisan dok se tačno ne utvrdi njegova odgovornost. Samo u slučaju šest policijskih pripadnika, u odnosu na svih 68 slučajeva protiv kojih je podneta krivična prijava u periodu od 2010. do aprila 2013. godine, došlo je do privremenog udaljavanja sa radnog mesta zbog svireposti nasilja koje su počinili (Zvanični podaci MUP-a). Ne postoje dostupni podaci o broju pokrenutih disciplinskih postupaka u vezi sa policijskim službenicima protiv kojih je podnesena krivična prijava za nasilje u porodici, kao ni saznanja o tome da li su bili sankcionisani na bilo kakav način ili ne.

Antrfile 5: Zakasnela reakcija MUP-a

Žena je svog supruga, pripadnika policije, koji ju je maltretirao, ponižavao i vređao prijavljivala tokom tri godine ali policija nije reagovala. Pripadniku policije je tek nakon tri godine određen pritvor od 30 dana, a protiv njega je pokrenuta krivična prijava zbog nasilničkog ponašanja. Nakon ovoga je suspendovan i prebačen da radi na izdavanju ličnih dokumenta (Kurir, 2012).

Prevenција

Jedina direktna preventivna mera prilikom zapošljavanja kandidata u službu MUP-u odnosi se na zahtev da kandidat nije osuđivan, niti je pod istragom za bilo kakvo krivično delo. Iako postoji generalni kriterijum koji poziva na moralne osobine kandidata, isti može da se tumači na razne načine i ne mora da se odnosi preventivno na potencijalne učinioce partnerskog nasilja.

Indirektna preventivna mera za sprečavanje pojave partnerskog nasilja predstavlja obrazovanje. Podaci Kriminalističko-policijske akademije (KPA) ukazuju da se čine napori u obrazovanju kandidata o temama nasilja u porodici. Tako je KPA u toku 2012. godine organizovala 15 seminara na temu „Rodna ravnopravnost i rodno zasnovano nasilje” i sačinila je i Priručnik za postupanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja za potrebe obuke budućih trenera u oblasti rodne ravnopravnosti, dok se u Centru za osnovnu policijsku obuku ova materija izučava u okviru 5 predmeta različitih modula (Izveštaj MUP-a za 2012. godinu o sprovođenju NAP 1325 u Srbiji).

Antrfile 6: Neke od dobrih tehnika regrutacija potencijalnih kandidata u policijsku službu

Na osnovu pregleda procesa u određenim policijskim upravama u Kaliforniji, potencijalni kandidat za rad u policiji mora da prođe složen test koji ispituje njegovu eventualnu nasilnu istoriju, kao i predispozicije za porodično/nasilno ponašanje, te stavove koje u odnosu na njih zastupa. Ukoliko se dozna istorija nasilničkog ponašanja u porodici, ovaj kandidat se klasifikuje kao nepodoban za policijsku službu (Ammons, 2005). Veoma je zanimljivo da neke policijske uprave koriste poligraf kao mehanizam da saznaju nasilnu prošlost potencijalnog policijskog službenika (Dallas polygraph services, 2013).

U okviru realizacije Programa specijalističke obuke o nasilju u porodici i nad ženama u MUP-u je organizovano niz obuka koje utiču na promenu stavova policijskih službenika o fenomenu partnerskog nasilja i posledično utiču na kvalitet usluga koje pruža policija u ovakvim situacijama. Organizacije civilnog društva, kao i ženske organizacije, pružaju značajnu pomoć u realizaciji ovog cilja (Izveštaj Uprave za rodnu ravnopravnost, 2013). Iako se u Izveštaju Uprave za rodnu ravnopravnost (Ibid.) navodi da su uočene pozitivne promene u tretiranju nasilja u porodici pogotovu žrtava, problem je što pravosuđe i policija nemaju sistem akreditovanih obuka, kao i da povećan broj obuka ne predstavlja garanciju da će stečeno znanje biti primenjeno u praksi (Izveštaj iz senke- Senka nad Srbijom, 2013).

Iz gore navedenog se jasno vidi da uprkos obukama koje su uznapredovale u MUP-u o nasilju u porodici i u partnerskim odnosima, nema jasnog određenja policije koje će zahtevati nultu toleranciju prema partnerskom nasilju koje čine pripadnici policije unutar MUP-a.

Zaključak

Iako pripadnici policije podležu krivičnoj odgovornosti ukoliko su počinili delo partnerskog nasilja kao i svi drugi građani/ke, važno je uzeti u obzir specifičnost ove problematike u slučajevima kada to čine policijski službenici. U MUP-u Srbije ne postoje protokoli ni procedure koje bi ukazale na ozbiljnost ovog fenomena unutar policijske organizacije. Protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima je dokument koji bi mogao da se primenjuje i u ovom kontekstu. Međutim, on pored problematičnog paragrafa o lažnom prijavljivanju, ima još jedan

nedostatak jer ne uzima u obzir specifične bezbednosne potrebe žene koja preživljava nasilje koje čini njen partner policajac. Identifikacijom, adekvantnim sankcionisanjem i prevencijom fenomena partnerskog nasilja koje čine pripadnici policije, MUP će pokazati odlučnost ka preuzimanju policijske odgovornosti i transparentnosti, a zatim i ojačati legitimnost države, podršku vladavini prava i poštovanje policijske etike i ljudskih prava. Unapređenjem mehanizama unutar MUP-a koji se odnose na identifikaciju, prevenciju i sankcionisanje policijskih službenika osumnjičenih za partnersko nasilje policija može da spreči i različite vrste zloupotreba koje se dešavaju među pripadnicima policije. Na kraju, prevencijom ovakvih slučajeva policija štedi resurse u smislu troškova nasilja u porodici,²⁸ a samim tim radi i na očuvanju radnih mesta, jer ukoliko policijski službenik biva udaljen sa radnog mesta to dodatno opterećuje državni budžet, a vrlo verovatno da i žena ostaje bez materijalne sigurnosti.

Preporuke

- ❑ Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da uspostavi politiku nulte tolerancije prema partnerskom nasilju koje čine pripadnici policije na nivou čitave organizacije;
- ❑ Potrebno je da MUP razvije i usvoji protokol kojim će se jasno definisati partnersko nasilje koje čine pripadnici policije sa konkretnim smernicama za prevenciju, utvrđivanje i sankcionisanje partnerskog nasilja;
- ❑ Prilikom izbora novih kandidata u policijsku službu potrebno je ispitati njihovu sklonost ka partnerskom nasilju. Takođe je potrebno omogućiti kontinuiranu psihološku podršku i dodatnu edukaciju o partnerskom nasilju, ne samo policijskim službenicima nego i njihovim partnerkama/suprugama;
- ❑ Potrebno je nastaviti sa obrazovanjem zaposlenih u MUP-u o partnerskom nasilju, a u okviru obavezne godišnje obuke posvetiti posebnu pažnju na partnersko nasilje koje čine pripadnici policije;
- ❑ Potrebno je trenirati rukovodioce u MUP-u da prepoznaju znakove partnerskog nasilja koje čine pripadnici policije;
- ❑ Potrebno je da MUP izdvoji ljudske i materijalne resurse kako bi u okviru redovnih sistematskih pregleda zaposlenih sproveo psihičku proveru pripadnika policije barem jednom u pet godina, radi potvrde sposobnosti pripadnika policije da rukuju vatrenim oružjem.

---

²⁸ Autonomni ženski centar (AŽC) je 2011. godine sproveo istraživanje koje je obuhvatilo analizu troškova budžetskih obveznika koji postupaju u skladu sa svojim nadležnostima u slučaju nasilja u porodici. Minimalni troškovi nasilja nad ženama u Srbiji iznosili su u 2009. godini 204,8 i 535,9 miliona dinara (približno 2,2- 5,7 miliona evra). Za više informacija o troškovima nasilja u porodici videti: http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/Koliko_nas_kosta_nasilje_prema_zenama_u_porodici.pdf

- ❑ Potrebno je zabraniti korišćenje oružja pripadnicima policije koji su optuženi za krivično delo nasilja u porodici i rasporediti ih na radno mesto koje ne zahteva upotrebu vatrenog oružja;
- ❑ Potrebno je nastojati da policijski službenik osumnjičen za krivično delo nasilja u porodici ne obavlja dužnosti koje su u vezi sa postupanjem u slučajevima partnerskog ili porodičnog nasilja;
- ❑ Potrebno je u postojećoj bazi počinjenih krivičnih dela izdvojiti kategoriju koja bi pored već postojeće evidencije krivičnih dela koja su počinili pripadnici policije u slučajevima partnerskog nasilja pratila i ishode u takvim situacijama;
- ❑ Potrebno je da na državnom nivou postoji evidencija o broju ubijenih žena i da se ta statistika razvrstava prema tipu odnosa (srodstvu) učinioca i žrtve kao i prema i profesiji učinioca nasilja.

Izvori:

- Đan A., Pojmovnik: Pripadnici policije kao učinioci partnerskog nasilja, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd: 2013. Dostupno na: http://bezbednost.org/upload/document/pripadnici_policije_kao_ucinioci_partnerskog_nasil.pdf
- Fukuroda M., Murder at home, California Women's law centre: 2005;
- Ignjatović, T., Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: Model koordiniranog odgovora zajednice, Autonomni ženski centar: Beograd, 2011;
- International Association of Chiefs of Police, Police Officer Domestic Violence: Concepts and Issues Paper, April 1999, revised July 2003 as Discussion Paper on IACP's Policy on Domestic Violence by Police Officers;
- Izveštaj iz senke- Senka nad Srbijom: Izveštaj nevladinih organizacija za 55. zasedanje Komiteta CEDAW 2013, Autonomni ženski centar, Beograd: 2013. Izveštaj dostupan na: http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/2013/Senka_nad_Srbijom.pdf
- Izveštaj MUP-a za 2012. godinu o sprovođenju NAP 1325 u Srbiji
- Izveštaj Uprave za rodnu ravnopravnost, Izveštaj o položaju žena i stanju rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, Beograd: 2013;
- Kuzmanović L., Mladenović B., Koliko nas košta nasilje u porodici, Beograd: Autonomni ženski centar, 2011;
- Poseban protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd: 2013;
- Ristanović Nikolić, V., „Razvoj službi za pomoć i podršku žrtvama kriminaliteta u Srbiji”, Temida: jun 2007, 5-17;
- Wetendorf D., (2000), "The impact of police-perpetrated domestic violence" in: Sheehan

D. (ed), Domestic Violence by Police Officers. A compilation of papers submitted to the Domestic Violence by Police Officers Conference at the FBI Academy Quantico, VA, Washington D. C: 2000;

Zakon o policiji objavljen u „Službenom glasniku Republike Srbije,” br. 101/2005, 10 jun 2013, dostupno na <http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/Zakon%20o%20policiji.pdf>

Zaštitnik građana Republike Srbije, Preporuka 13-691/11, 2012;

Internet:

UN Deklaracija protiv nasilja prema ženama, 01. april 2013, dostupno na: <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/un/a-res-48-104.pdf>

Dallas Polygraph Services, 01. august, 2013, dostupno na: http://www.dallaspolygraph.com/law_enforcement.htm

The Citizen Police Review Board, 01. august 2013, dostupno na: <http://cprbpg.org/topic/officer-involved-domestic-violence-oidv>

„Statistički izveštaj o nedoličnom ponašanju policije za 2010. godinu”, Cato institute, dostupno na: <http://www.policemisconduct.net/statistics/2010-annual-report/>

„Policajac uhapšen zbog nasilja u porodici.” Kurir, 04. maj 2013, dostupno na: <http://www.kurir-info.rs/policajac-uhapsen-zbog-nasilja-u-porodici-clanak-131729>

Lautenbergov amandaman na akt o kontroli naoružanja, 2. August 2013., dostupno na: http://www.justice.gov/usao/eousa/foia_reading_room/usam/title9/crm01117.htm

„U policiji ni 30 psihologa”, 9. oktobar 2013., dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=10&dd=09&nav_category=206&nav_id=763548

© Beogradski centar za bezbednosnu politiku
www.bezbednost.org

Autorka: Aurelija Đan
Istraživačica

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Izdavač: Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Urednik: Predrag Petrović

Recenzent: Saša Đorđević

Dizajn i prelom: Saša Đorđević

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) nezavisni je istraživački centar koji radi na unapređenju bezbednosti građana i društva, zasnovanoj na demokratskim principima i poštovanju ljudskih prava. U središtu interesovanja organizacije su sve politike koje za cilj imaju poboljšanje ljudske, nacionalne, regionalne, evropske i međunarodne bezbednosti.

www.bezbednost.org